

POSTANOWIENIE

Dnia 5 maja 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania Z. T.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Ł.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 maja 2016 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 11 lutego 2015 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...] wyrokiem z dnia 11 lutego 2015 r., na skutek apelacji ZUS Oddziału w Ł., sprostował oczywistą omyłkę pisarską zawartą w komparycji zaskarżonego wyroku w ten sposób, że w miejsce słów „ustalenie podlegania ubezpieczeniu” wpisuje słowa „prawo do emerytury” (pkt 1) oraz zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Ł. z dnia 5 marca 2014 r. i oddalił odwołanie wnioskodawcy Z. T. od decyzji ZUS Oddziału w Ł. z dnia 12 września 2013 r. odmawiającej przyznania mu prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach (pkt 2).

Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu podniósł, że wnioskodawca nie spełnił warunków do przyznania mu prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.; dalej jako

ustawa o emeryturach i rentach z FUS) w związku z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm., zwanego dalej rozporządzeniem z dnia 7 lutego 1983 r.), ponieważ nie wykazał, aby przepracował co najmniej 15 lat w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu § 2 ust. 1 tego rozporządzenia. W ocenie Sądu Apelacyjnego, brak jest podstaw do uznania, że okresy zatrudnienia wnioskodawcy w [...] F. w Ł. od dnia 1 września 1971 r. do dnia 24 kwietnia 1973 r. i od dnia 28 kwietnia 1975 r. do dnia 30 września 1986 r. na stanowisku ślusarza, a także od dnia 1 czerwca 1991 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. na stanowisku kierownika wydziału produkcyjnego podlegały zaliczeniu do prac odpowiadających pracom wymienionym w wykazie A stanowiącego załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. dział XIV poz. 12 jako prace przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym, ani wymienionych w dziale XIV poz. 24 jako kontrola międzyoperacyjna, kontrola jakości produkcji i usług oraz dozór inżyniersko-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie, a tym samym do pracy w warunkach szczególnych. Ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego wynika jednoznacznie, że praca wnioskodawcy na stanowisku ślusarza odbywała się w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych i polegała na wykonywaniu typowych prac ślusarskich po spawaniu (tzn. szlifowaniu, wierceniu), a nie na wykonywaniu prac spawalniczych. Prace ślusarskie, wykonywane obok miejsc prac spawalniczych, nie są „pracami przy spawaniu” w rozumieniu załącznika do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. Z kolei zakres obowiązków wnioskodawcy na stanowisku kierownika wydziału produkcyjnego wykraczał poza dozór techniczny i organizacyjny, który niewątpliwie wykonywał. Poza bezpośrednim sprawdzaniem zgodności wykonywanego produktu z dokumentacją techniczną oraz kontrolowaniem jakości produkcji w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych, zobowiązany był on wykonywać również inne czynności, nie polegające na bezpośrednim dozorze nad osobami zatrudnionymi na wymienionych w wykazie stanowiskach.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiódł wnioskodawca, zaskarżając wyrok w części dotyczącej punktu 2, domagając się jego uchylenia i oddalenia apelacji oraz zasądzenia na jego rzecz od organu rentowego kosztów postępowania, ewentualnie uchylenia wyroku w zaskarżonej części i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Skarga kasacyjna została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego - art. 184 ust. 1 i art. 32 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. przez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że w spornych okresach skarżący nie wykonywał pracy w warunkach szczególnych, tj. że:

a) pracując na stanowisku ślusarza w bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk spawalniczych w wydziale narzędziowni, które nie były oddzielone od stanowisk ślusarskich, nie wykonywał pracy „przy spawaniu”, a jedynie „obok” miejsc spawalniczych, przez co wykonywana przez niego praca nie mieści się w katalogu prac wymienionych w dziale XIV poz. 12 załącznika A;

b) pracując na stanowisku kierownika wydziału produkcyjnego nie wykonywał dozoru stale i w pełnym wymiarze czasu pracy bowiem w zakres jego obowiązków wchodziły także czynności o charakterze organizacyjno-administracyjnym, przez co praca ta nie mieści się w katalogu prac wymienionych w dziale XIV poz. 24 załącznika A.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powołując się na potrzebę wykładni § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w związku z poz. 12 oraz poz. 24 działu XIV wykazu A stanowiącego załącznik do tego rozporządzenia, który budzi poważne wątpliwości, a nadto wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub

wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie bowiem cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie istnienia przesłanek umożliwiających realizację publicznoprawnych funkcji skargi kasacyjnej. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Nie w każdej sprawie, nawet w takiej, w której rozstrzygnięcie oparte jest na błędnej subsumpcji czy wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Podkreślenia wymaga, że Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie jest jego rolą korygowanie ewentualnych błędów w zakresie stosowania czy wykładni prawa w każdej indywidualnej sprawie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2015 r., V CSK 353/14, LEX nr 1628961).

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., tj. na twierdzeniu o istnieniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365 oraz z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, LEX nr 315351). Nie można uznać, że w sprawie zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii prawnej prezentowanej przez skarżącego, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, LEX nr 523522 oraz z dnia 16 stycznia 2003 r.,

I PK 230/02, OSNP - wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5). Biorąc powyższe pod uwagę stwierdzić należy, że nie istnieje potrzeba wykładni § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w zakresie przedstawionym w skardze, tj. dotyczącym interpretacji poz. 12 i 24 działu XIV wykazu A stanowiącego załącznik do tego rozporządzenia.

Skarżący zarzuca, że w orzecznictwie istnieją rozbieżności w kwestii tego, czy stanowiska pracy określone w dziale XIV poz. 12 (Prace różne) – jako „prace przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym, atomowowodorowym” należy „interpretować ściśle, tzn. kierować się wyłącznie ich nazwą, czy też istotne znaczenie ma rodzaj powierzonej pracy, która wykonywana jest w warunkach, które można uznać za szkodliwe”. W rzeczywistości, w tak zakreślonej przez skarżącego kwestii nie ma rozbieżności w orzecznictwie sądów. Przeciwnie, ugruntowany jest w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd, że dla oceny, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach, nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzonej mu pracy. Praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 września 2007 r., III UK 27/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 325; z dnia 19 września 2007 r., III UK 38/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 329; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75 oraz z dnia 24 marca 2009 r., I PK 194/08, LEX nr 528152 i wyroki wskazane poniżej). Decydującą rolę w analizie charakteru pracy ubezpieczonego z punktu widzenia uprawnień emerytalnych ma zatem możliwość jej zakwalifikowania pod którąś z pozycji wymienionych w wykazie A, stanowiącym załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r.

Z kolei odnośnie możliwości zakwalifikowania prac ślusarskich do prac przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym, atomowowodorowym wymienionych w dziale XIV poz. 12 wykazu A, Sąd Najwyższy zajmował już stanowisko. W powołanym przez skarżącego wyroku z dnia 8 czerwca 2011 r., I UK 393/10

(LEX nr 950426), stwierdzono, że prace ślusarskie (niekwalifikowane jako praca w szczególnych warunkach), nie mogą być uznane za pracę „przy spawaniu”, jeśli w toku tych czynności przygotowawczych nie były wykonywane prace spawalnicze. „To praca przy spawaniu i wycinaniu elektrycznym, gazowym, atomowowodorowym uznana została za pracę o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości, a nie jakakolwiek inna praca składająca się (obok pracy spawalniczej) na ostateczny rezultat całego procesu produkcyjnego (...). Tylko zatem wykonywanie pracy spawalniczej (przy spawaniu) stale i w pełnym wymiarze czasu pracy uprawniałoby ubezpieczonego do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym, czego w sprawie nie ustalono. W konsekwencji, o ile można podzielić pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uzasadnieniu wyroku z dnia 29 stycznia 2008 r., I UK 192/07 (OSNP 2009 nr 5-6, poz. 79), że określenie „prace przy spawaniu”, zawarte w pkt 12 dział XIV wykaz A rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., obejmuje prace wykonywane w przebiegu procesu spawania, to nie ma podstaw, aby uznać, że w pojęciu tym zawierają się wszystkie prace, także niezwiązane z przebiegiem spawania, wykonywane na innych stanowiskach pracy, które stanowią „pewien ciąg technologiczny umożliwiający osiągnięcie efektu finalnego”. Inaczej rzecz ujmując, za prace „przy spawaniu” mogą być uznane prace wykonywane przez osoby zatrudnione nie tylko na stanowisku spawacza, pod warunkiem jednakże, że uczestniczą one w procesie spawania. Nie tyle zatem chodzi o nazwę stanowiska co o charakter wykonywanych czynności. Właśnie takie stanowisko zaprezentował Sąd Najwyższy w przywołanym wyżej wyroku z dnia 29 stycznia 2008 r., I UK 192/07, skoro uznał, że użycie określenia „przy spawaniu” zamiast terminu „spawacz” pozwala objąć nim także prace wykonywane w przebiegu procesu spawania przez pracowników niebędących spawaczami. W żadnym razie natomiast z przedstawionego stanowiska nie wynika, że „proces spawania” to „pewien ciąg technologiczny umożliwiający osiągnięcie efektu finalnego”, do którego należą też czynności niezwiązane z czynnościami spawania wykonywane na innych stanowiskach”. W postanowieniu z dnia 4 czerwca 2012 r., I UK 67/12 (LEX nr 1675213) Sąd Najwyższy stwierdził też, że prace „przy spawaniu” mogą wykonywać osoby niebędące spawaczami; jednakże nie wszystkie

prace wykonywane w pobliżu stanowiska spawacza są pracami w szczególnych warunkach.

W ramach przedstawionej przesłanki przedsądu skarżący wskazał również na występowanie „podobnych wątpliwości” w stosunku do prac wymienionych pod pozycją 24 działu XIV wykazu A załącznika do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., tj. prac związanych z „kontrolą międzyoperacyjną, kontrolą jakości produkcji i usług oraz dozorem inżynieryjno-technicznym na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie”, które dotyczą przede wszystkim tego, że mogą być do nich zaliczone także inne czynności nie polegające na bezpośrednim dozorze, tj. prace administracyjno-biurowe. Tymczasem w orzecznictwie przyjęty jest pogląd, że zasadniczo nie jest dopuszczalne uwzględnianie do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wymaganych do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika (por. między innymi wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 22 lutego 2007 r., I UK 258/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 81; z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 13 listopada 2008 r., II UK 88/08, niepublikowany; z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX nr 509022). Od tej reguły istnieją jednak odstępstwa.

Pierwsze z nich dotyczy sytuacji, kiedy inne równocześnie wykonywane prace stanowią integralną część (immanentną cechę) większej całości dającej się zakwalifikować pod określoną pozycję załącznika do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653; dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX nr 509022 oraz z dnia 11 marca 2009 r., II UK 243/08, LEX nr 550990 i tam powołane orzecznictwo). Tak jest przykładowo w przypadku prac wymienionych w pkt 24 działu XIV wykazu A rozporządzenia (kontrola międzyoperacyjna, kontrola jakości produkcji i usług oraz dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie). Okres wykonywania

tej pracy jest okresem uzasadniającym prawo do świadczeń na zasadach przewidzianych w rozporządzeniu, niezależnie od tego ile czasu pracownik poświęca na bezpośredni dozór pracowników, a ile na inne czynności administracyjno-biurowe ściśle związane ze sprawowanym dozorem (kontrolą) i stanowiące jego integralną część. Przy czym, jeśli czynności administracyjno-biurowe nie mają związku z wykonywaniem bezpośredniego dozoru nad procesem produkcji (wynikają z dodatkowego zakresu obowiązków), nie jest możliwe zaliczenie takiego okresu zatrudnienia do pracy w szczególnych warunkach (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2007 r., I UK 376/06, OSNP 2008 nr 13-14, poz. 203 oraz powołane wyżej wyroki z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09 i z dnia 11 marca 2009 r., II UK 243/08). Drugie odstępstwo dotyczy przypadków, kiedy czynności wykonywane w warunkach nienarażających na działanie czynników szkodliwych dla zdrowia mają charakter incydentalny, krótkotrwały, uboczny (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75 oraz z dnia 22 kwietnia 2009 r., II UK 333/08, LEX nr 1001310).

W związku z tym, że skarżący oparł skargę jedynie na naruszeniu przepisów prawa materialnego, bez wskazania jakichkolwiek zarzutów naruszenia przepisów postępowania mogących prowadzić do podważenia poczynionych ustaleń faktycznych, Sąd Najwyższy był związany miarodajnymi ustaleniami faktycznymi zaskarżonego wyroku (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), z których wynika, że skarżący oprócz bezpośredniego dozoru nad pracownikami, w ramach tych innych czynności administracyjno-biurowych wykonywał czynności, których nie można zaliczyć do czynności immanentnie związanych z dozorem, ani do mających charakter incydentalny w stosunku do sprawowanego dozoru.

Skarżący nie zdołał zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jego skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ k.p.c. należało postanowić jak w sentencji.